

de mos

Jaargang 25
Januari 2009

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

1

THEMANUMMER

NIDI

inhoud

- 1 Groei en krimp in Nederland
- 2 Krimp of verplaatsing
- 4 Veranderend demografisch tij
- 6 Krimpende gemeenten
- 7 Krimp vraagt om veranderingen
woningvoorraad
- 10 Aandacht voor krimp neemt toe
- 12 Krimp in Brabant
- 14 Migratie en krimp in het Noorden

(DemoData op pagina 2, 3, 4, 7, 8, 9 en 15)

Foto: Bianca de Blok (Stock.XCHNG)

Congres 80-jarige Nederlandse Vereniging voor Demografie: Groei en krimp in Nederland

De bevolkingsomvang van Nederland neemt nog steeds toe. Op gemeentelijk niveau krimpt de bevolking echter in een deel van de plattelandsgemeenten en in economisch minder aantrekkelijke gebieden in het noorden, oosten en zuiden van ons land. Vooral jonge mensen trekken daar weg op zoek naar betere onderwijsvoorzieningen en aantrekkelijker uitgaansmogelijkheden in steden in de regio en in de Randstad. Gevolg is dat de betrokken gemeenten te maken krijgen met een veranderde leeftijds- en huishoudenssamenstelling waardoor bijvoorbeeld de vraag naar woningen wijzigt.

Op donderdag 9 oktober organiseerde de 80-jarige Nederlandse Vereniging voor Demografie (NVD) (zie kader pag. 16) haar jaarlijkse congres in het gebouw van de Sociaal-Economische Raad (SER) in Den Haag. Het thema stond volledig in het teken van bevolkingskrimp en had als titel 'Veranderd demografisch tij. Oorzaken en gevolgen van bevolkingsdaling in Nederland en Europa'.

De bevolkingskrimp werd door de diverse sprekers vanuit verschillende invalshoeken benaderd. Onder voorzitterschap van achtereenvolgens prof. dr. Leo van Wissen (Rijksuniversiteit Groningen) en prof. dr. Clara Mulder (Universiteit van Amsterdam) konden de 130 deelnemers luisteren naar prof. dr. Jan Latten (Universiteit van Amsterdam/Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)) over veranderend demografisch tij, prof. dr. Pieter Hooimeijer (Nethur/Universiteit Utrecht) over krimp en toekomst, prof. dr. Paul Schnabel (directeur Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)) over krimp in sociaal-cultureel perspectief, drs. Wim Derks (Universiteit Maastricht) over krimp en woningbouwbeleid, drs. Femke Verwest (Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)) over krimp en woningvoorraad, Christian Vander-motten (IGEAT/ULB - Vrije Universiteit Brussel) over krimp in Europa, drs. Niek Bargeman (Provincie Noord-Brabant) over krimp in Brabant en prof. dr. Leo van Wissen over krimp in het noorden.

In dit nummer van Demos worden zes lezingen in beknopte vorm weergegeven.

Meer informatie over de NVD kunt u vinden op de website: www.nvdemografie.nl.

Daling lokale bevolkingsomvang bij een groeiende landelijke bevolking

Bevolkingskrimp is op gemeentelijk niveau in Nederland al meer dan een eeuw vooral een kwestie van bevolkingsverplaatsing door verhuizing. Voornamelijk jonge mensen trekken weg uit economisch minder aantrekkelijke gebieden. Bij een ruimere woningmarkt en minder sociale zekerheid zou de krimp door verplaatsing zeker nog sterker zijn.

Foto: Bernard Mukarubibi (Stock.XCHNG)

demodata

Over 30 jaar wonen er naar verwachting een miljoen mensen meer in Nederland. De bevolking groeit van 16,5 miljoen nu tot 17,5 miljoen, om daarna te krimpen. Dit blijkt uit de nieuwe nationale bevolkingsprognose van het CBS. De prognose uit 2006 veronderstelde een groei tot maximaal 17 miljoen inwoners. De nieuwe prognose ligt vooral hoger doordat we steeds langer leven en doordat er meer immigranten naar ons land komen dan in 2006 werd verwacht. Het aantal inwoners van 65 jaar of ouder stijgt van 2,4 miljoen nu tot maximaal 4,5 miljoen in 2040. Het aantal allochtonen stijgt van 3,2 miljoen nu naar 5,0 miljoen in 2050 (CBS-bevolkingsprognose).

Wat er ook verandert, de bevolking van Nederland blijft voorlopig nog groeien. Van jaar op jaar met de omvang van een gemeente als Woerden en het eind komt pas in 2035 in zicht. In ruim een eeuw tijd is het aantal inwoners van ons land meer dan verdrievoudigd en het aantal huishoudens zelfs bijna vervijfvoudigd. Voor het ruimtebeslag is dat belangrijker dan de bevolkingsgroei, omdat ieder huishouden meer een huis en een auto meer betekent. De grens van zeven miljoen huishoudens is alweer enkele jaren geleden gepasseerd en een groei tot acht miljoen lijkt zekerder dan de kans op een daling van de bevolkingsomvang in de periode tot 2030. Ook in de paar grotere gemeenten waar echt sprake is van een absolute daling van het aantal inwoners (Heerlen en Kerkrade met name) neemt het aantal huishoudens nog maar nauwelijks af. Wel zijn er opvallend veel eenpersoonshuishoudens (meer dan 40 procent). Het zijn steden zonder studenten, maar wel met veel 65-plussers. De nu al sterke vergrijzing van de bevolking zou op wat langere termijn dus wel een versnelling van de daling van de bevolkingsomvang tot gevolg kunnen hebben.

Dubbel perifeer

De bevolkingskrimp doet zich vooral voor in gemeenten met een ten opzichte van de Randstad perifere ligging in een gebied dat ook in het aan-

grenzende land – Duitsland meer dan België – perifeer is en kampt met een dalende bevolkingsomvang. Voor een deel is er overigens ook sprake van een trek van Nederland naar Duitsland en België. Voor een lagere prijs zijn daar betere huizen gemakkelijker verkrijgbaar en de koper mag de belastingtechnisch gunstige Nederlandse hypotheekregelingen meenemen. Beide landen behoren tot het Euro- en Schengengebied. Dat maakt de dagelijkse migratie over een afstand van vaak niet meer dan enkele kilometers (Maastricht – Lanaken, Heerlen – Aken) probleemloos.

Voor gemeenten is krimp voor een belangrijk deel verplaatsing. Jonge mensen vertrekken uit gebieden waar voor hen geen studiemogelijkheden of te weinig kansen op werk zijn. Op de keper beschouwd is het misschien zelfs wel juist om te zeggen dat de krimp in de perifere gebieden kleiner is dan objectief gezien mogelijk zou zijn. De werkloosheid in deze gebieden is hoger en structureler van aard dan gemiddeld in Nederland. Verworven rechten op het gebied van de sociale zekerheid en de ten opzichte van de meest welvarende delen van het land gemiddeld betere huisvesting verminderen in geval van werkloosheid zeker bij de wat ouderen de druk om elders opnieuw emplooi te zoeken. Anders gezegd, zonder de zekerheden van de verzorgingsstaat zou in een groter aantal gemeenten sprake zijn van meer bevolkingskrimp dan nu het geval is. De migratie in de richting van de Randstad zou nog groter zijn dan hij nu al is.

Beperkte gevolgen

De Raad voor het Openbaar Bestuur en de Raad voor Financiële Verhoudingen zijn in het adviesrapport 'Bevolkingsdaling' (2008) nagegaan wat voor de betrokken gemeenten de financiële gevolgen zijn van bevolkingskrimp. Die blijken nogal mee te vallen. Het meest duidelijk is dat de behoefte aan basisscholen nog wat sneller dan elders kleiner zal worden, terwijl door het grotere aandeel ouderen in de bevolking de behoefte aan thuiszorg in de komende jaren fors zal stijgen. Het draagvlak voor de algemene voorzieningen vermindert nauwelijks. Een stad als Heerlen blijft in het kader van het 'Parkstad'-concept regionaal een belangrijke functie vervullen als winkel-, zorg- en cultuurcentrum. Maastricht krimpt vooral omdat de stad geen ruimte heeft om binnen de eigen grenzen en in eigen land nog te groeien. De

Foto: Lize Rixt (Stock xchng)

aantrekkingskracht van de stad zelf blijft onverminderd groot.

Bij alle fascinatie voor de daling van het aantal inwoners op het niveau van enkele individuele gemeenten wordt wel eens vergeten dat juist veel nieuwe en door nieuwbouw groeiende steden zich geconfronteerd zien met ten dele dezelfde problemen. Grote steden als Almere en Zoetermeer zien jongeren wegtrekken naar steden met hoger onderwijs en een echt uitgaansleven. Buiten de Randstad is voor paren vestiging vaak niet aantrekkelijk, omdat er lang niet altijd voor beide partners geschikte banen beschikbaar zijn. Naast een absolute krimp is er dus ook een relatieve krimp: het inwoneraantal wordt dan niet minder, maar de verdeling naar leeftijd en levensfase verandert in een voor de toekomst van de gemeente ongunstige zin.

Voor altijd weg

Wie uit een zwakkere regio is weggegaan keert meestal niet terug. Afgezien van een enkel landschappelijk aantrekkelijk plattelandsgedebied is in deze regio's meestal ook weinig te verwachten van een overgang in de huizenmarkt naar een verhoging van het aanbod van tweede woningen. Juist door de daling van de huishoudensgrootte komen er maar weinig huizen vrij. Waar dat wel het geval is, sluit het aanbod niet aan bij de toch al beperkte vraag. Voor het tweede huis bestaat bovendien geen gunstige fiscale regeling meer. Begrijpelijkerwijs wordt in de regio's waar de bevolking krimpt dan ook vooral gekeken naar mogelijkheden om in het bijzonder de voorraad aan huurwoningen geleidelijk te verkleinen en te verbeteren. Het idee om met een geherstructureerd aanbod en een passend zorgconcept ook ouderen uit andere regio's tot een verhuizing te kunnen verleiden, lijkt niet erg levensvatbaar. Ouderen verhuizen niet graag en zeker niet zomaar. De behoefte aan zorg en een aangepaste woning kan een belangrijke drijfveer zijn, maar dat wordt altijd afgewogen tegen de wens om in een vertrouwde omgeving en liefst ook dichtbij de kinderen en kleinkinderen te blijven.

Van Randstad naar 'Handstad'

Ondanks het bestaan van de Europese Unie valt zowel in Nederland als in Duitsland en België op dat er juist sprake is van een voortgezette vestigingsconcentratie op het niveau van de eigen natie. In de buurlanden doet die zich uiteraard vooral op deelstaatniveau (Vlaanderen, Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen) voor, maar het proces is overal hetzelfde. In Limburg zijn de sociale en culturele verschillen met de burens zelfs eerder groter dan kleiner geworden. Het Rheinland wordt 'Duitsers' en Limburg wordt 'Nederlandser'. Dat is de invloed van en vanuit de Randstad, die ook steeds meer een 'Handstad' aan het worden is. Vooral langs de grote verbindingswegen ontwikkelen zich vanuit de kern – de 'handpalm' – vingersgewijs urbane concentraties. In feite reikt de noordvleugel van de Randstad nu al tot enerzijds Alkmaar en anderzijds Amersfoort en Zwolle. Naar het oosten verlengt de as Den Haag–Utrecht zich steeds meer tot Arnhem en naar het zuiden is er

Foto: Roger Waleson (Stock.XCHNG)

de Brabantse stedenrij, die al tot Eindhoven-Helmond loopt. Een uitbreiding naar het westen is uiteraard niet goed mogelijk en daarom is 'inbreiding' van de Randstad in wat nu nog het 'groene hart' heet nauwelijks te stoppen.

De economische ontwikkeling bepaalt voor een belangrijk deel de sociale en culturele ontwikkelingsmogelijkheden, variërend van volkshuisvesting en onderwijs tot recreatie en cultuur. De bevolking antwoordt daarop met selectieve krimp en groei: de migratie is vooral centripetaal en nationaal.

Prof. dr. P. Schnabel, directeur Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en universiteits-hoogleraar aan de Universiteit Utrecht;
e-mail: p.schnabel@scp.nl

demodata

Het aandeel 65-plussers in de Nederlandse bevolking gaat de komende jaren snel stijgen van 15 procent nu tot naar verwachting 26 procent in 2040. Deze stijging kan gevolgen hebben voor de pensioenuitgaven en de bekostiging van de AOW. Nu behoren op elke 65-plusser nog vier mensen tot de potentiële beroepsbevolking van 20 tot 65 jaar. In 2040 zullen dat er twee zijn. Het aantal 80-plussers stijgt van 0,6 miljoen nu tot 1,7 miljoen in 2050. Het is te verwachten dat de behoefte aan ouderenzorg door deze stijging zal toenemen. In 2050 zal tien procent van de bevolking ouder dan 80 zijn, nu is dat nog vier procent (CBS-bevolkingsprognose).

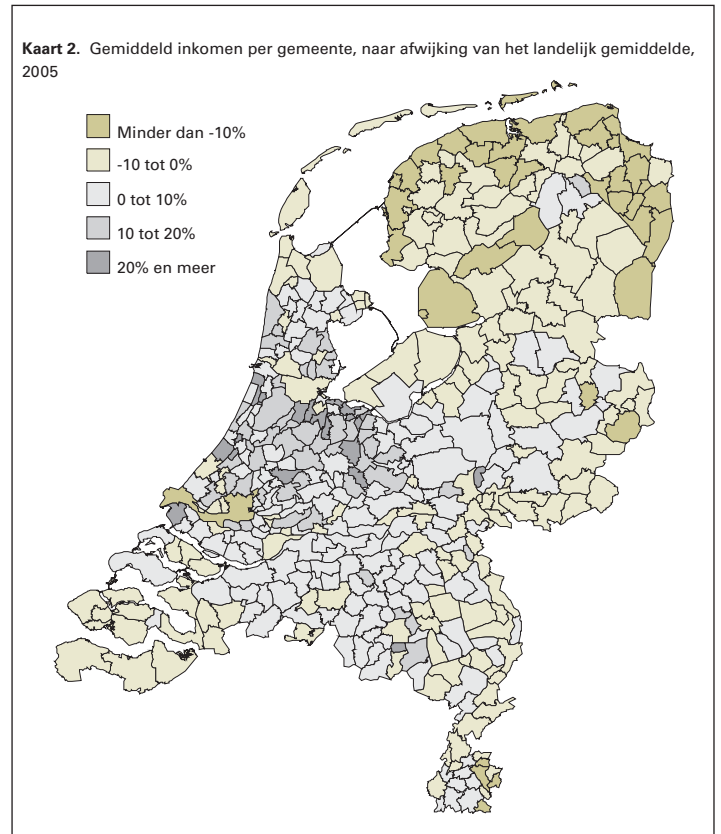
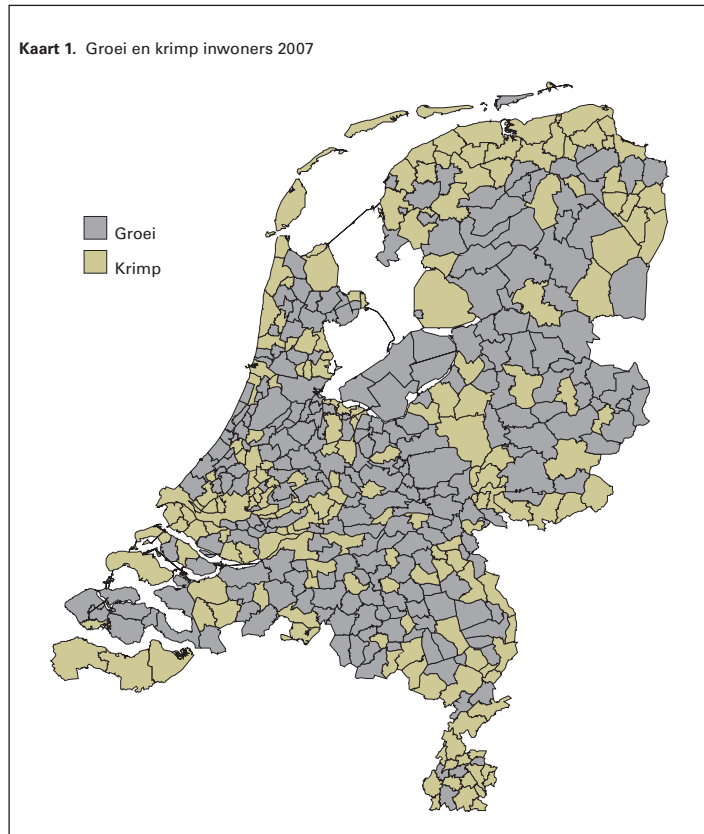
De sterke groei van het aantal ouderen en hoogbejaarden komt doordat de eerste babyboomers binnenkort 65 worden. Ook speelt mee dat we steeds langer leven. De komende decennia loopt de levensverwachting voor mannen nog met vijf jaar en voor vrouwen met drie jaar op. In 2050 zullen mannen dan een levensverwachting hebben van 83,2 jaar en vrouwen van 85,5 jaar (CBS-bevolkingsprognose).

In de afgelopen eeuw is het aantal mensen dat al op jonge of middelbare leeftijd overlijdt sterk afgenomen. De toekomstige stijging van de levensverwachting komt vooral doordat ouderen steeds langer in leven blijven. De resterende levensverwachting van mannen op hun 65ste is nu 17 jaar en van vrouwen 21 jaar. Tot 2050 wordt een stijging met ruim drie jaar voor mannen en twee jaar voor vrouwen voorzien. De oudere levensfase wordt zo een steeds belangrijker deel van de levensloop (CBS-bevolkingsprognose).

Foto: www.skyscraper.com – Vinex, Meerhoven

Krimp trekt de aandacht maar Nederland wordt de komende jaren alsnog voller. Volgens de CBS-prognose van december 2008 komen er de komende drie decennia nog één miljoen inwoners bij. Dat zullen ook bijna net zoveel huishoudens zijn, vooral alleenstaanden. De grootstedelijke gebieden in de Randstad staan aan de vooravond van nieuwe groeistuipe. Perifere en landelijke plekken zullen juist in groei achterblijven of zelfs kunnen ontvolken. De nieuwe urbanisatie wordt voor een deel veroorzaakt door vertrek van 'jong' en 'dynamisch' uit gebieden 'in de luwte'. Dat zal ook leiden tot een andere spreiding over het land van kenniskapitaal, inkomens, welvaart en sferen: intensere tegenstellingen tussen groeipolen en plekken in de luwte dan we nu gewend zijn.

demodata

BEVOLKINGSDICHTHEID IN NEDERLAND

In 2007 telde Nederland rond 500 inwoners per km². In Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht ligt het cijfer ruim zeven keer hoger. Andere dichtbevolkte kernen zijn Leiden, Haarlem, Nijmegen, Tilburg, Eindhoven, Maastricht en Groningen. Deze steden zijn in trek bij jongeren en immigranten. Ook veel groeikernen zijn dichtbevolkt, zoals Diemen, Purmerend, Zoetermeer, Hoorn, Alkmaar en Almere. Hier hebben veel jonge gezinnen zich gevestigd. In de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Zeeland komen bijna uitsluitend gemeenten met een lage dichtheid voor (PBL).

In 2007 hadden 194 gemeenten in Nederland geen bevolkingsaanwas (kaart 1). Krimp als beleidsthema heeft op lokaal niveau in korte tijd opgang gemaakt. Nationaal gezien blijft ook groei echter uiterste aandacht vragen. In 2007 groeide het inwonertal van Nederland met bijna 50.000 extra inwoners en in 2008 is dat nog hoger uitgekomen. Volgens de bevolkingsprognose 2008 van het CBS groeit het inwonertal van Nederland de komende drie decennia gewoon door. Er komen tot 2040 hoogstwaarschijnlijk nog één miljoen inwoners bij. Pas daarna zou er nationaal een langzame krimp in aantallen inwoners kunnen ontstaan naar 17,3 miljoen in 2050. En daarbij komt: prognoses zijn onzeker. Volgens de huishoudensprognose van 2006, die nog uitging van maximaal 16,9 miljoen inwoners, zou het aantal huishoudens toenemen van 7,2 naar 8 miljoen in 2050. Met de nieuwe bevolkingsprognose van 2008 zal het aantal huishoudens nog weer hoger kunnen komen te liggen. Vooral de aankomende jaren zal het aantal alleenstaanden enorm toenemen, waardoor de vraag naar woningen navenant zal blijven stij-

gen. Veel zal daarbij afhangen van de economische ontwikkeling van Nederland.

Regionale krimp naast groei: niets nieuws

De combinatie van krimp en groei is zeker niet nieuw. Het was immers de sterke ontvolking van de plattelandsgebieden vanwege landbouwcrisis en industrialisatie die eind 19^e eeuw bijdroeg aan de groei van de steden.

De jaren zestig van de 20ste eeuw stonden opnieuw in het teken van krimp. Dit keer waren het de steden die ontvolkten. Tussen 1970 en 1985 zakte het inwonertal van de drie grote steden met enkele honderdduizenden (zie de figuur) en het gemiddelde inkomen zakte mee. Midden jaren tachtig compenseerde een massale instroom vanuit de derde wereld de binnenlandse uitstroom naar suburbane woongebieden. Dat gold echter niet voor het gemiddeld inkomen. Dat bleef dalen. Intussen nam de onderwijsparticipatie toe en een aanzwellende stroom van weinig draagkrachtige twintigers vestigde zich in de steden. Om een verdere verarming van de bevolking tegen te gaan moest evenwel eerst het

beleid om. Duurdere woningbouw lijkt nu toch economisch krachtige groepen in de steden te kunnen vasthouden en begin deze eeuw lijkt de demografische en economische krimpfase voorbij. Een nieuwe urbanisatie kondigt zich aan, maar ook een nieuwe krimpfase voor perifere gebieden.

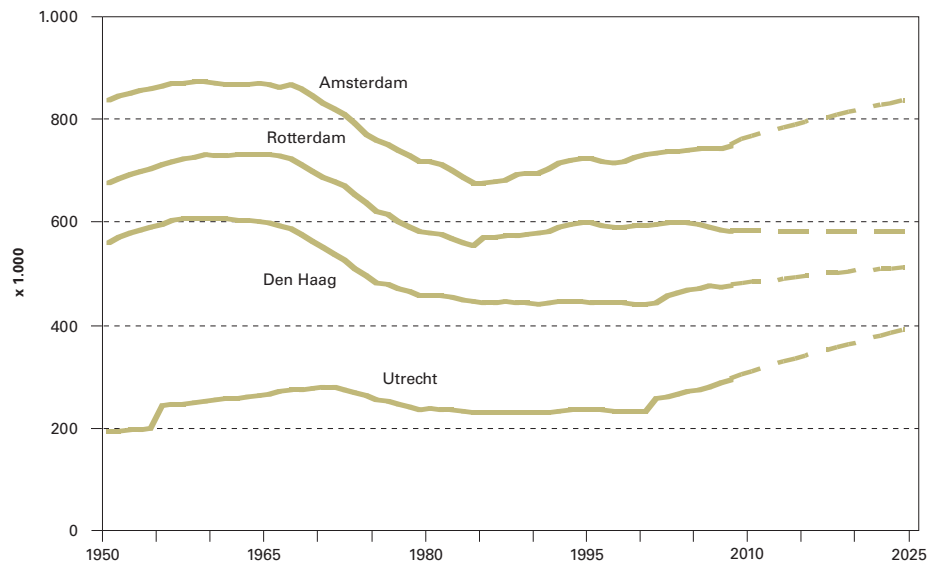
Wat ligt ten grondslag aan de komende urbanisatie?

De nieuwe urbanisatie heeft te maken met veranderde condities in de nieuwe kenniseconomie en met een veranderende individuele levensloop. Dat kan duidelijk worden gemaakt aan het voorbeeld van de stad Groningen. Die stad blijkt de afgelopen jaren behoorlijk te zijn gegroeid. Onder andere omdat steeds meer jonge mensen doorleren. Van alle 20-25-jarigen volgt nu 45 procent onderwijs. Daarvoor verhuizen jongeren van het platteland naar plekken waar opleidingen zijn geconcentreerd. Groningen fungeert in wezen als opwerf fabriek voor de nieuwe generatie in het noorden. Na een periode in de stad te hebben gewoond, verhuist een deel in de gezinsfase naar omliggende gemeenten maar een deel van het talent stroomt alsnog door naar steden in de Randstad of naar het buitenland. Overeenkomstige processen komen ook in andere regio's met middelgrote steden met belangrijke onderwijsinstellingen voor. Tegelijkertijd kunnen gespecialiseerde bedrijven alleen voldoende gespecialiseerd personeel aantrekken door zich centraal te vestigen. Denk aan Vodafone dat om die reden van Maastricht naar de Randstad trok, of aan Philips en het bankwezen die zich in Amsterdam hebben gevestigd. Het gevolg is dat banen voor hoogopgeleiden zich hierdoor concentreren in stedelijke agglomeraties. Goed opgeleide tweeverdieners neigen ook naar centrale plekken, beiden moeten immers met hun gespecialiseerde kennis en ervaring een baan kunnen vinden. Niet voor niets is de provincie Utrecht een geliefde woonplek als een centrale draaischijf voor de Randstad. Werkplekken in Amsterdam of Den Haag zijn goed bereikbaar. Reeds nu concentreren huishoudens met de hoogste inkomens zich net als de banen in de provincie Utrecht (zie kaart 2) en de regio Amsterdam. Met name Amsterdam en Den Haag blijken de afgelopen jaren te profiteren van hun internationalisering. Beide steden laten een sterke groei zien in de werkgelegenheid voor kenniswerkers, ook internationale. Den Haag profileert zich als internationale juridische hoofdstad en weet veel goed betaald internationaal publiek aan te trekken. Rotterdam lijkt bij deze ontwikkeling achter te blijven.

Komende decennia groeit het westen en komt de rest langzaam tot stilstand

De nakomelingen van de al aanwezige allochtone bevolking, de verdere toestroom van internationale kenniswerkers en de binnenlandse aantrekkingskracht van het westen dragen ertoe bij dat vooral Holland, Flevoland en Utrecht in inwonertal zullen toenemen. Krimp komt voor in Limburg. Friesland komt op stilstand uit en de groei in de overige provincies in het noorden en oosten houdt niet over. Vooral omdat er binnen

Bevolking in de vier grote steden, 1950-2025 met achtereenvolgens desurbanisatie, suburbanisatie en urbanisatie

Bron: PBL/CBS Regionale prognose 2007-2025.

provincies tot 2025 grote gebieden zijn waar krimpgemeenten zich aaneenrijgen. De gebieden die vooral sterk met krimp te maken krijgen liggen in Noord-Nederland, in het oosten, in Limburg, maar ook in landelijke gebieden in Brabant en Zeeland. Gebieden die voor een deel hun jongeren zien vertrekken naar de nieuwe groeigebieden worden leeggezogen door de nieuwe urbanisatie. Daarmee is de nieuwe re-urbanisatie een van de oorzaken van achterblijvende groei of krimp in grote gebieden in de periferie. De 31 grootste gemeenten van het land zonder Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen en Venlo zijn tot 2025 goed voor een aanwas van circa 450.000 inwoners. Vrijwel evenveel als de totale groei die nog voor Nederland wordt verwacht (alles nog op basis van de beperktere nationale prognose van 2006). Omdat de aanwas vooral tot uiting zal komen in een aanwas van alleenstaanden, is er vrijwel nergens tot 2025 een krimp van huishoudens te verwachten (zie kaart 2 pag. 7).

Foto: Frank Nijs (Stock.XCHNG)

LITERATUUR:

- CBS, Jaarrapport 2008 Landelijke Jeugdmonitor.
- CBS, De Nederlandse Samenleving 2008.
- Jong, A. de en E. van Agtmaal-Wobma (2008), Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2007-2025: belangrijkste uitkomsten. *Bevolkingstrends* 2008/3, pp. 45-54.
- Latten J., M. Das en K. Chkalova (2008). De stad Groningen als roltrap voor Noord-Nederland. *Bevolkingstrends* 2008/2, pp. 52-59.

Prof. dr. J.J. Latten, Universiteit van Amsterdam/CBS; e-mail: jj.latten@cbs.nl/j.latten@uva.nl

Contrasten uitbuiten

Er kan van worden uitgegaan dat er de komende jaren sterkere contrasten ontstaan tussen krimpegebieden en groeipolen. Door een brain-drain van jong talent uit plattelandsgebieden zullen de achterblijvende inwoners gemiddeld nogal oud zijn. Het zal tot uiting komen in profilering qua sferen. Steden worden stedelijker dan ze nu zijn en herbergen opleidingscentra en ontmoetingscentra. Ze vervullen roltrapfuncties en filteren talent voor de internationaliserende economie. Het platteland zal daarentegen meer rust en ruimte bieden voor degenen die zich kunnen terugtrekken uit de dynamiek, wat minder hoog opgeleid en minder rijk zijn. Waarschijnlijk zullen landelijke regio's ook po-

pulair zijn bij pensionado's en middelbaren die het roer om willen gooien. De herverdeling van de bevolking krijgt een krachtig effect op de gehele sociale en economische structurering in het land.

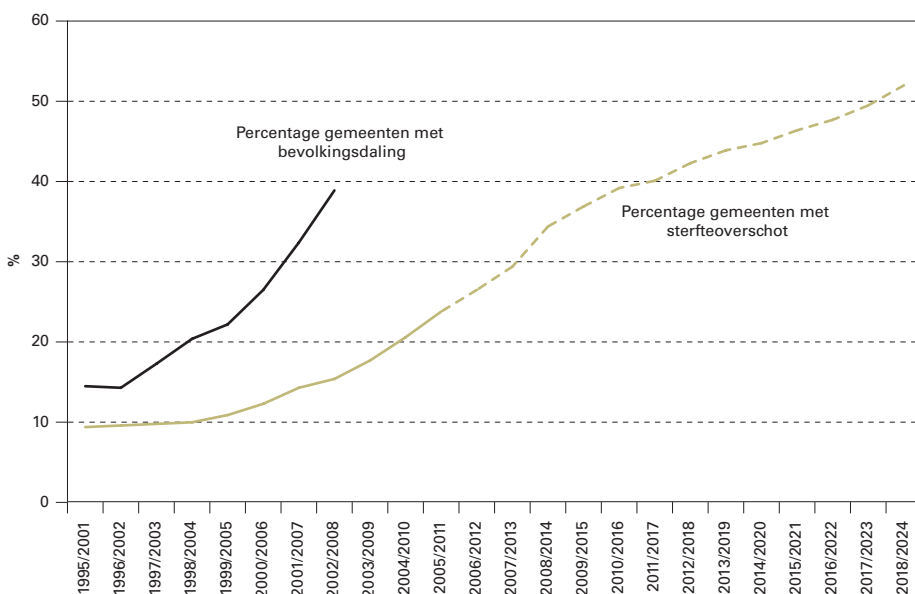
Gemeenten en regio's zullen daardoor gedwongen zijn om hun eigen identiteit te ontdekken en er de nadruk op te leggen: dat is tevens een aanknopingspunt voor regionaal en lokaal beleid in de toekomst. Uitbuiten van de diversiteit in woon- en werkmilieus, die zich spontaan ontwikkelt, kan juist leiden tot diversiteit in kwaliteiten. Dat past ook in een individualiserende samenleving met zeer veel leefstijlen. Het dorp wordt meer dorp en de stad wordt meer stad.

Krimpemde gemeenten

WIM DERKS

Structurele bevolkingsdaling wordt steeds algemener verschijnsel

Percentage gemeenten met sterfteoverschot en percentage gemeenten met bevolkingsdaling, gemiddeld over zeven jaar, op basis van gemeentelijke indeling 2008 met totaal 443 gemeenten

De gemeentelijke indeling van 2008 is teruggerekend tot 1995. De cijfers tot en met 2008 betreft realisatie, waarbij 2008 is geraamd op basis van de ontwikkeling tot 1 november 2008. De prognose van 2009 en volgende jaren is gebaseerd op de prognose van CBS/PBL.

Bron: CBS, bewerking Derks.

In de tweede helft van de vorige eeuw kende een aantal grote gemeenten een periode met een dalend aantal inwoners als gevolg van een uitgaand migratiesaldo. De bevolkingsgroei werd gerealiseerd in groeikernen en via suburbanisatie in gemeenten rond de grote steden. Tegen het einde van de eeuw diende zich een nieuw verschijnsel aan: bevolkingsdaling als gevolg van een sterfteoverschot (er sterven meer mensen dan er kinderen worden geboren). Dit verschijnsel doet zich over het algemeen bij kleinere gemeenten in sterkere mate voor dan bij grotere gemeenten. Dat geldt echter niet voor alle regio's. In Zuid-Limburg daalt

het aantal inwoners in de steden door de bank genomen net iets sneller dan in de landelijke gemeenten. Van de 25 gemeenten met meer dan 100.000 inwoners is Maastricht tot nu toe de enige met een sterfteoverschot. Dat treedt daar al op sinds 1995.

Een migratiesaldo kan de bevolkingsdaling als gevolg van een sterfteoverschot versterken of (gedeeltelijk) compenseren. Omdat voor elke individuele gemeente het migratiesaldo en daarmee de bevolkingsgroei van jaar op jaar sterk kan fluctueren (bijvoorbeeld als gevolg van woningbouw) is in de figuur de gemiddelde ontwikkeling over zeven jaar genomen.

Gemiddeld over 1995/2001 had negen procent van alle gemeenten een sterfteoverschot en trad in 14 procent van de gemeenten bevolkingsdaling op. Een uitgaand migratiesaldo zorgde er dus voor dat bevolkingsdaling in meer gemeenten optrad dan verwacht kon worden op basis van natuurlijke aanwas (saldo van geboorte en sterfte).

Het beeld van bevolkingsdaling verandert sterk als naar de meer recente ontwikkeling wordt gekeken. Gemiddeld over de afgelopen zeven jaar (2002/2008) is het aantal gemeenten met een sterfteoverschot opgelopen naar 15 procent en het aantal gemeenten met bevolkingsdaling naar 39 procent. Een uitgaand migratiesaldo heeft de bevolkingsdaling aanzienlijk versterkt. Naar verwachting is in de periode 2018/2024 in meer dan de helft van de gemeenten sprake van een sterfteoverschot. De marge in de prognose van het sterfteoverschot is veel beperkter dan die in de prognose van het migratiesaldo, maar ongetwijfeld zal over tien jaar in meer dan de helft van de gemeenten structurele bevolkingsdaling optreden.

Drs. W. Derks, Kenniscentrum voor Bevolkingsdaling en Beleid; e-mail: w.derks@beoz.unimaas.nl

Krimp vraagt om veranderingen woningvoorraad

FEMKE VERWEST, NIELS SOREL
EN EDWIN BUITELAAR

Wanneer gemeenten worden geconfronteerd met een daling van het aantal huishoudens zal dit gevolgen hebben voor de woningmarkt. Lokale en regionale bestuurders zullen te maken krijgen met een transformatieopgave. Vanwege de huishoudensdaling en de gevolgen die dat heeft voor de woningvraag zullen zij zich moeten richten op het verkleinen en veranderen van de woningvoorraad in plaats van het uitbreiden ervan.

Hoewel op nationaal niveau voorlopig nog geen sprake is van een daling van de bevolkingsomvang of van het aantal huishoudens zijn er in Nederland wel al verschillende gemeenten en regio's die met demografische krimp worden geconfronteerd. Bekende voorbeelden zijn Heerlen en Delfzijl.

Het aantal krimpende gemeenten en regio's zal de komende jaren verder toenemen. Zo zal volgens de regionale bevolkings- en huishoudensprognoses van het CBS en PBL (zie de twee kaarten) in de periode 2007-2025 61 procent van de gemeenten met een daling van de bevolkingsomvang en 9 procent met een daling van het aantal huishoudens te maken krijgen. Dit roept de vraag op wat demografische krimp betekent voor de woningbouw en hoe lagere overheden daar het beste mee om kunnen gaan.

Gevolgen voor de woningbouw

Een daling van het aantal huishoudens is direct van invloed op de woningmarkt. Een daling van het inwonertal wordt in veel gevallen 'gecom-

penseerd' door daling van de huishoudensgrootte. Minder inwoners is pas van belang voor de woningmarkt wanneer het leidt tot een daling van het aantal huishoudens en dus minder vraag op de woningmarkt. Daarnaast krijgen krimpgebieden te maken met een kwalitatieve verandering van de vraag doordat de samenstelling van de bevolking in deze gebieden drastisch verandert. In vergelijking met de rest van Nederland wonen hier minder jongeren (0-19 jaar), minder mensen uit de middengroep (20-64 jaar) en meer ouderen (65-plussers).

In krimpgebieden verandert de woningmarkt van een aanbieders- in een vragersmarkt. In een aanbiedersmarkt is er veel vraag en weinig aanbod waardoor de aanbieders (verkopers) het voor het zeggen hebben. In een vragersmarkt is het precies andersom. Doordat de vraag naar woningen achterblijft bij het aanbod hebben de vragers (kopers) het voor het zeggen. Dit laatste zien we bij krimp.

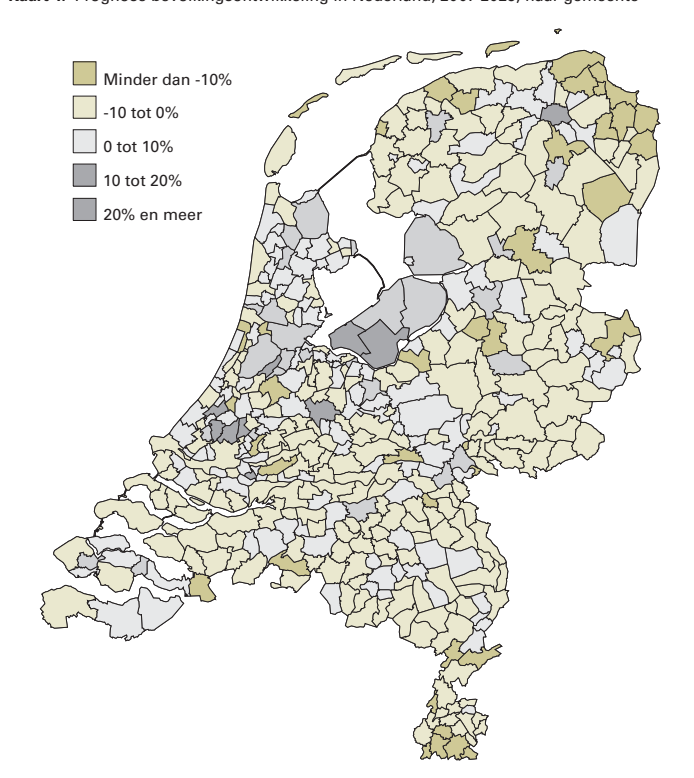
De krimp kan zorgen voor een vraagtekort waardoor de positie van de vragers naar wonin-

demodata

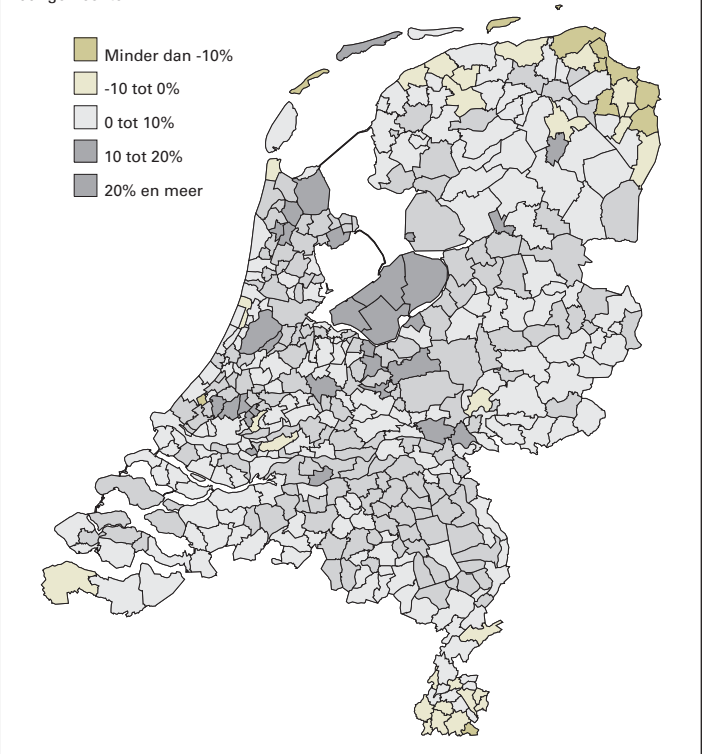
EENPERSOONSHUISHOUDENS IN NEDERLAND

Nederland telde in 2007 2,5 miljoen alleenstaanden; dat is 35 procent van alle particuliere huishoudens en 16 procent van de totale bevolking. Alleenstaanden wonen vooral in de grote steden, zoals Amsterdam, en in het bijzonder in de universiteitssteden, zoals Groningen en Wageningen; deze steden hebben alledrie 55 procent eenpersoonshuishoudens. Veel jongeren trekken voor studie of werk naar de grote(re) steden, waar ze meestal enkele jaren alleen wonen. Als ze een partner krijgen en/of een gezin (willen) stichten, verhuizen ze vaak naar de randgemeenten met een groter aanbod eengezinswoningen (PBL).

Kaart 1. Prognose bevolkingsontwikkeling in Nederland, 2007-2025, naar gemeente

Kaart 2. Prognose ontwikkeling van het aantal huishoudens in Nederland, 2007-2025, naar gemeente

Het aantal allochtone inwoners zal in de toekomst verder stijgen. Er wonen nu 1,8 miljoen niet-westerse en 1,4 miljoen westerse allochtonen in Nederland. Voor 2050 worden 3,0 miljoen niet-westerse en 2,0 miljoen westerse allochtonen verwacht. Het aantal autochtone Nederlanders daalt naar verwachting van 13,2 miljoen nu tot 12,4 miljoen in 2050. In 2050 zal 29 procent van de bevolking allochtoon zijn. Nu is dat nog 20 procent (CBS-bevolkingsprognose).

Bij de niet-westerse allochtonen neemt vooral de groep die in Nederland is geboren toe, de 2^e generatie. Bij de westerse allochtonen komt de stijging voornamelijk door in het buitenland geboren en naar Nederland zijn geïmmigreerd, de 1ste generatie (CBS-bevolkingsprognose).

Onder niet-westerse allochtonen wordt een sterke groei verwacht bij de Aziaten. Tot 2050 neemt deze groep met zo'n 400.000 toe. Voor de eeuwwisseling groeide deze groep vooral door instroom van asielzoekers. De laatste jaren is het aantal Aziaten dat voor arbeid en studie naar Nederland komt, gestegen (CBS-bevolkingsprognose).

Het aantal allochtonen van Marokkaanse of Turkse herkomst stijgt naar verwachting met 220.000. Alleen de 2^e generatie groeit nog bij deze groep. Het aantal Surinaamse of Antilliaanse allochtonen neemt tot 2050 toe met 170.000. Bij de overige niet-westerse groepen, uit Afrika en Latijns-Amerika, wordt een stijging met 360.000 mensen verwacht (CBS-bevolkingsprognose).

Foto: www.skyscraper.com

gen ten opzichte van de aanbieders van woningen versterkt. Deze omslag van een aanbieder naar een vragersmarkt heeft zowel positieve als negatieve gevolgen. Van het ontspannen van de woningmarkt zullen vooral mensen die een woning zoeken profiteren. Zij kunnen tegen een relatief lage prijs een woning kopen. Bovendien kunnen zij makkelijker hun woonvoorkeuren realiseren.

Nadelen van de daling van het aantal huishoudens treffen vooral de aanbieders van woningen (zoals projectontwikkelaars, corporaties, particuliere verkopers of verhuurders) en gemeenten. Er kunnen een overaanbod aan woningen en afzetproblemen in de huur- en koopsector ontstaan. De huursector is gevoelig voor leegstand en de inkomsten uit de verhuur zullen dalen. In de koopmarkt zal de daling van het aantal huishoudens eerder leiden tot langere verkoop tijden (lage transactiesnelheid) en lagere verkoopprijzen.

Verder kan een daling van het aantal huishoudens de concentratie van lage-inkomensgroepen versterken. Immers, in een ruimere woningmarkt zijn meer mensen in staat om hun huidige, wellicht minder gewaardeerde, woonomgeving te verruilen voor een andere. Het gevolg hiervan is dat degenen die zich dat niet kunnen permitteren in de minst aantrekkelijke woonwijken (zoals vroeg-naoorlogse woongebieden of kleine dorpen in minder gewaardeerde landschappen) achterblijven. Dit kan leiden tot leegstand en verpaupering van bepaalde woonwijken.

Transformatieopgave

Daar waar het aantal huishoudens daalt zal de vraag naar woningen afnemen. Veel van de krimpgebieden kampen daarnaast met vergrijzing en ontgroening waardoor de vraag naar het type woningen verandert. Deze kleine en andere woningvraag zorgt ervoor dat overheden te maken krijgen met een transformatieopgave. Dit betekent dat zij hun aandacht zullen moeten verleggen van het uitbreiden naar het ver-

kleinen en veranderen (transformeren) van de woningvoorraad. De overheden kunnen op verschillende manieren met de transformatieopgave omgaan. Er zijn vier strategieën mogelijk:

1. Sloop van de minst aantrekkelijke woningen kan helpen om de woningvoorraad te verkleinen en overschot tegen te gaan. De sloop kan ook bijdragen aan verandering van de vraag naar woningen. Door woningen te slopen kunnen nieuwe woningtypen ontstaan die beter aansluiten bij de gewenste woonvoorkeuren. Zo zijn in de Groningse gemeente Reiderland rijtjeshuizen gesloopt en vervuld voor twee-onder-een-kapwoningen. Kerkrade heeft plannen om een deel van het verstedelijkt gebied te veranderen in groen. Slopen is omstreven omdat het door sommigen wordt beschouwd als kapitaalvernietiging, of omdat het een bepaalde symbolische waarde vertegenwoordigt: mensen zijn gehecht aan hun woning en woonomgeving. Dit blijkt wel uit het tumult dat dit voorjaar ontstond naar aanleiding van de sloopplannen voor het buurtschap Ganzedijk (gemeente Reiderland).
2. Door herstructurering van bestaande woonwijken. Door de woningvoorraad aan te passen aan de woonwensen van deze tijd hopen krimpgebieden huidige bewoners te binden.

Beide opties, sloop en herstructurering komen vanwege financiering en versnipperd eigendom echter moeilijk van de grond.

3. Door de nieuwbouwplannen naar beneden bij te stellen. Hoewel dat in de meeste gevallen een noodzakelijke strategie is zijn krimpgemeenten er vaak huiverig voor omdat de inkomsten uit grondexploitatie erdoor afnemen. Bovendien blijft een zekere mate van nieuwbouw nodig voor een kwalitatieve verandering van het aanbod. Als de gemeente daar niet in voorziet bestaat het risico dat mensen die een (andere) woning zoeken naar andere gemeenten uitwijken waardoor het aantal huishoudens sneller gaat dalen.
4. Door functieverandering. Een voorbeeld daarvan is het toestaan dat woningen als tweede woning worden gebruikt. Zeeland is één van de regio's waar het aantal tweede woningen de laatste jaren sterk is toegenomen. Deze optie is alleen weggelegd voor gemeenten die aantrekkelijk zijn gesitueerd. Volgens sommigen kan het tweede woningbezit de lokale woningzoekenden (met name starters) uit de markt prijzen. De interesse van mensen van buiten de regio om een woning in de krimpregio te kopen als tweede woning kan de prijs van de woningen opdrijven wat ongunstig is voor de lokale woningzoekenden. Bovendien zullen degenen die op zoek zijn naar een tweede woning interesse hebben in veelal dezelfde woning als de starters, waardoor deze laatste uit minder woningen kunnen kiezen.

De strategieën gaan er alle vier vanuit dat de bevolkingskrimp door de desbetreffende overheid wordt geaccepteerd. Gemeenten, zoals in Oost-Groningen en Zeeuws-Vlaanderen, die bij da-

ling van het aantal huishoudens proberen om via onder meer nieuwe woonconcepten inwoners van buiten de regio (bijvoorbeeld uit de Randstad) aan te trekken hebben daar weinig succes mee. In veel gevallen blijkt dat daardoor eerder de concurrentie tussen de gemeenten binnen de krimpregio wordt vergroot en er nauwelijks daadwerkelijk inwoners van buiten de regio worden aangetrokken.

Conclusie

Op het gebied van woningbouw zien krimpende gemeenten en regio's zich dus gesteld voor een transformatieopgave. Wanneer ook buurgemeenten krimpen, zoals in de Eemdelta en in Zuid-Limburg, is de transformatieopgave groot en lijkt een regionale aanpak verstandig. Gemeenten kunnen dan hun bouw-, sloop- en herstructureringsprogramma onderling afstemmen. Wanneer gemeenten dit niet doen en blijven handelen uit eigenbelang, kan dit de problemen die met krimp samengaan verergeren. Extra aanbod op de ene plek leidt namelijk tot extra krimp elders in dezelfde regio.

LITERATUUR

- Broek, L. van den, A. de Jong, C. van Duin, M. van Huis, S. Boschman en E. van Agtmaal-Wobma (2008), *Regionale bevolkings-, allochtonen- en huishoudensprognose 2007-2025*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving/Centraal Bureau voor Statistiek.
- Dam, F. van, C. de Groot en F. Verwest (2006), *Krimp en ruimte. Bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid*. Rotterdam/Den Haag: NAI uitgevers/Ruimtelijk Planbureau.
- Verwest, F., N. Sorel en E. Buitelaar (2008), *Regionale krimp en woningbouw. Omgaan met een transformatieopgave*, Rotterdam/Den Haag: NAI uitgevers/ Planbureau voor de Leefomgeving.

Drs. F. Verwest, drs. N. Sorel en **dr. E. Buitelaar**, Planbureau voor de Leefomgeving; e-mail: femke.verwest@pbl.nl

demodata

Van de Nederlanders denkt 78 procent positief over het platteland. Wel zijn plattelanders (87 procent) positiever dan stedelingen (72 procent). Nederlanders kwalificeren het platteland als mooi, rustig, veilig, schoon, gezellig en goed om te wonen. Ze associëren het platteland vooral met ruimte, rust, agrarische landschappen en natuur. Ook vrijheid en gemoedelijkheid worden vaak genoemd. Ruim 90 procent van de plattelandsbewoners is tevreden met de woonomgeving en met de woning. Dit geldt vooral voor ouderen en bewoners van buiten de bebouwde kom. Plattelanders zijn daardoor minder dan stedelingen geneigd om te verhuizen. Zo'n 30 procent van de stedelingen zegt ooit naar het platteland te willen verhuizen. In totaal hebben rond de twee miljoen Nederlanders voorkeur voor landelijk wonen (SCP).

Aandacht voor krimp neemt toe

WIM DERKS

Wie wil er bestuurder zijn van een krimpende gemeente?! De boodschap van bevolkingsdaling is ongewenst. Gemeentebesturen doorlopen een rouwproces bij het afscheid nemen van het groeidenken. Woningcorporaties hebben minder problemen met het oppakken van het onderwerp bevolkingsdaling. Dit overzicht is niet compleet, maar geeft wel een globaal beeld van de snelle ontwikkeling in de aandacht voor bevolkingsdaling sinds 2006.

Tot ruim tien jaar geleden hadden alleen wetenschappers en in het bijzonder demografen aandacht voor het onderwerp bevolkingsdaling. Vanaf 1996 zijn pogingen gedaan om het onderwerp in de provincie Limburg op de politieke agenda te krijgen. Het jaar 2006 is het begin van de landelijke aandacht voor bevolkingskrimp.

1996 Limburg

In 1996 organiseerde de Nederlandse Vereniging voor Demografie een congres met als thema: 'Een teruglopende bevolking: ramp of remedie?' Daarvan is verslag gedaan in een themanummer van het inmiddels niet meer bestaande tijdschrift 'Bevolking en Gezin'. De tijd was toen echter nog niet rijp voor het onderwerp. In Limburg bracht onderzoeksbureau ETIL een bevolkingsprognose uit met de boodschap dat binnen ongeveer tien jaar het aantal inwoners van deze provincie structureel zou gaan dalen. De uitkomsten van de prognose werden genegeerd en het debat kwam nauwelijks op gang.

Eerder dan verwacht begon in 2002 het aantal inwoners van Limburg structureel te dalen. De daling was al in 1997 in Zuid-Limburg ingezet. Dat is een dichtbevolkte regio, waar meer dan de helft van de Limburgse bevolking woont. Binnen Zuid-Limburg begon de daling in Park-

Illustratie: Wim Derks

Foto: Marcel Minnée

OPTREDENDE BEVOLKINGSDALING

Er is sprake van structurele bevolkingsdaling in Limburg sinds 2002 en van tijdelijke bevolkingsdaling in de provincies Groningen (2005-2007), Friesland (2005-2006) en zelfs in Zuid-Holland (2006). Gemiddeld over 2005, 2006 en 2007 is in een kwart van de 40 deelregio's van provincies (zogenaamde COROP-regio's) het aantal inwoners gedaald en in 46 procent van de Nederlandse gemeenten. Voor een deel betreft dat een tijdelijke daling, maar structurele daling neemt toe.

Voor de arbeidsmarkt is de ontwikkeling van de bevolking van 15-64 jaar (potentiële beroepsbevolking) van belang. De structurele daling van de potentiële beroepsbevolking is inmiddels begonnen in Limburg (1995), Friesland (2004), Groningen (2005), Zeeland (2007), Noord-Brabant (2008) en Drenthe (2008). In Nederland als geheel begint de daling in 2011, omdat dan de naoorlogse geboortegolf de leeftijd van 65 jaar gaat passeren.

stad Limburg (een samenwerkingsverband van zeven gemeenten, de voormalige Oostelijke Mijnstreek). Deze regio pakte het onderwerp bevolkingsdaling in 2004 actief op en bracht het woningbouwprogramma terug van 12.000 naar 2.000 woningen.

2006 Landelijke mediahype

Het saldo van geboorte en sterfte, de natuurlijke bevolkingsgroei, is laag in Nederland sinds 1975. Nadat in 2004 het inkomend migratiesaldo overging in een uitgaand saldo kwam het CBS op 10 februari 2006 met een persbericht met de tekst: "Historisch lage bevolkingsgroei. Sinds 1900 is de bevolkingsgroei nooit zo laag geweest als in 2005." In de helft van de gemeenten was het aantal inwoners in dat jaar gedaald. In de media werd daardoor aan de bevolkingsdaling aandacht besteed. Begin maart 2006 veroorzaakte het rapport 'Structurele bevolkingsdaling, Een urgente nieuwe invalshoek voor beleidsmakers' een mediahype, waarmee het onderwerp bevolkingsdaling landelijk op de agenda werd geplaatst. Pas de feitelijke bevolkingsontwikkeling stimuleerde deze aandacht kennelijk (Zie kader).

Dat er (regionaal) wat aan de hand is met de ontwikkeling van de bevolking wordt inmiddels vrij algemeen beseft.

Rouwproces

Over het algemeen hebben de lokale bestuurders de meeste moeite met het onderwerp bevolkingsdaling, zeker bij het horen van het woord 'krimp'. Wanneer lokale bestuurders met bevolkingsdaling in hun gemeente worden geconfronteerd is vaak de eerste reactie het negeren van de optredende daling en het ontkennen van de prognose. De tweede reactie is verzet: wij gaan door met bouwen, waardoor we het tij keren. De derde reactie is acceptatie omdat wordt beseft dat het een onvermijdelijk verschijnsel is. Ten slotte wordt het onderwerp actief opgepakt als kans. Dit proces kan worden aangeduid als het rouwproces van bestuurders

bij het afscheid nemen van het groeidenken. Niet alleen bij lokale bestuurders, maar ook bij provinciale bestuurders kan dit rouwproces worden waargenomen.

Bevolkingsdaling treedt lokaal en regionaal op en de gevolgen van bevolkingsdaling hebben vooral ook lokaal en regionaal hun uitwerking zoals ten aanzien van gemeentefinanciën (minder uit gemeentefonds en minder opbrengst uit gemeentelijk grondbedrijf) en ruimte (minder of geen uitbreidingslocaties meer). Als lokale bestuurders het onderwerp bevolkingsdaling niet goed oppakken kan dat leiden tot ongewenste ontwikkelingen: financiële problemen, leegstand, onnodige aantasting van open ruimte (uitbreidingslocaties die achteraf niet nodig bleken) en ongezonde concurrentie met omliggende gemeenten om inwoners te trekken (inwonerkanibalisme: uit omliggende gemeenten worden inwoners weggezogen, zodat die extra snel krimpen). In zo'n geval is regionale afstemming en samenwerking nodig en als dat niet lukt moet de provincie haar verantwoordelijkheid nemen.

Wie pakt het op?

Het onderwerp bevolkingsdaling wordt in Nederland inmiddels op veel plaatsen opgepakt. Op regionale schaal onder andere in Parkstad Limburg, de Westelijke Mijnstreek en Twente. De provincie Limburg heeft in 2006 het onderwerp opgepakt met de uitdagende titel: 'Demografische voorsprong'. Er wordt een Kennisknooppunt Bevolkingsdaling opgebouwd, dat inmiddels al bestaat uit een netwerk (fysiek en digitaal: www.vanmeernaarbeter.nl). Nationaal is het Ministerie van Binnenlandse Zaken het meest actief op dit terrein.

Voor woningcorporaties is het van levensbelang om adequaat te reageren op de gevolgen van bevolkingsdaling. Aedes, de vereniging van woningcorporaties, is heel actief met dit onderwerp bezig. In Parkstad Limburg wordt al samengewerkt tussen de partners op de woningmarkt (gemeenten, corporaties en projectontwikkelaars) om de gevolgen van de bevolkingsdaling samen op te vangen. Verder besteden kennisinstellingen als het RPB/PBL en het Nicis Instituut uitdrukkelijk aandacht aan de gevolgen van bevolkingsdaling.

LITERATUUR:

- Derks, W., P. Hovens en L. Klinkers (2006), *Structurele bevolkingsdaling, Een urgente nieuwe invalshoek voor beleidsmakers*.
- Dykstra, P.A. en L.J.G. van Wissen (red.) (1996), Een teruglopende bevolking: ramp of remedie? in *Bevolking en Gezin*, Boekaflevering 1996/2.
- www.vanmeernaarbeter.nl.

Drs. W.M. Derks, Kenniscentrum voor Bevolkingsdaling en Beleid; e-mail; w.derks@beoz.unimaas.nl

Afnemende groei, krimp rond 2030, maar nog wel een flinke woningbouwopgave

Ook in Noord-Brabant loopt de bevolkingsgroei terug en krijgen steeds meer gemeenten de komende decennia te maken met krimp. Desondanks groeit het aantal huishoudens nog behoorlijk en ligt er dus ook nog een flinke woningbouwopgave. Wel vragen de afnemende bevolkingsgroei en krimp (op termijn) – juist ook omwille van de voortgang van de woningbouw – om een stevige regionale aanpak. Hier ligt een centrale rol voor de provincie.

Volgens de jongste provinciale bevolkings- en woningbehoefteprognose neemt het inwonertal van Brabant nog met 3,3 procent toe, van 2.425.000 mensen nu tot een maximum van iets meer dan 2.500.000 rond 2030. Daarna gaat de bevolking naar verwachting in aantal krimpen. Naast de omvang is vooral ook de veranderende samenstelling van de bevolking van belang. Zowel wat betreft leeftijd, etniciteit als huishoudenssamenstelling verandert de Brabantse bevolking de komende decennia sterk.

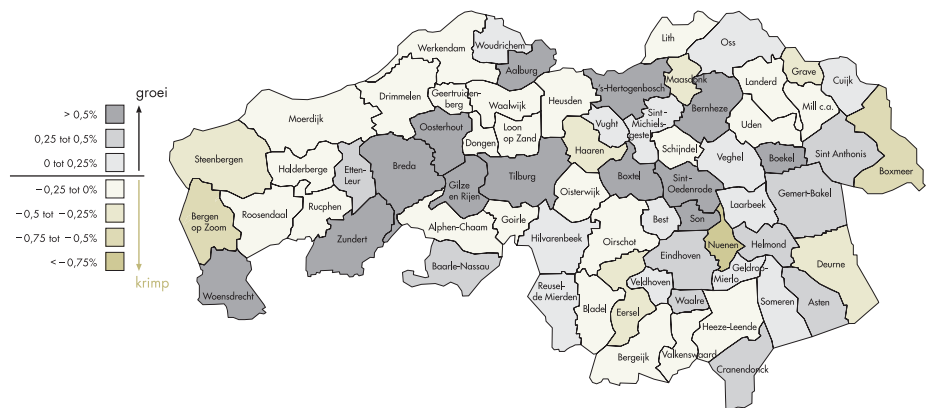
Ondanks de afnemende groei van de bevolking moet er in Brabant de komende jaren nog wel een flink aantal woningen worden gebouwd. Dit om de huishoudensgroei op te vangen en woningtekorten verder terug te dringen. Alleen al de eerstkomende tien jaar gaat het om bijna 100.000 woningen. Verwacht wordt dat er in Brabant rond 2035 zo'n 1.170.000 woningen staan, 165.000 meer (16,4 procent) dan aan het begin van 2008. Na 2035 'krimpt' ook de Brabantse woningvoorraad licht. Tegenover de sloop van woningen staat dan een minder grote nieuwbouwopgave.

Van incidentele naar structurele krimp

De afgelopen jaren (2005-2007) heeft de helft van de 68 Brabantse gemeenten te maken gehad met bevolkingskrimp (kaart 1). Deze meer incidentele krimp is vooral een gevolg geweest van negatieve migratiesaldi. De komende tijd krijgt krimp echter steeds meer een structureel karakter, waarbij de negatieve natuurlijke groei (sterfteoverschot) de belangrijkste factor wordt. Immers, de provinciale prognose gaat uit van licht positieve binnen- en vooral buitenlandse migratiesaldi, waarbij gemeenten in landelijke regio's 'bouwen voor migratiesaldo-nul' en de positieve migratie per saldo wordt opgevangen in stedelijke regio's.

Krimp ligt in feite besloten in de leeftijdsopbouw. Tegenover een vrij stabiel aantal geboorten komt, met de vergrijzing, een sterk toenemende sterfte te staan, wanneer de omvangrijke (babyboom)generaties uit de eerste twee decennia van na de Tweede Wereldoorlog komen te overlijden. Begin jaren twintig slaat de natuurlijke aanwas hierdoor om in een sterfteoverschot. De verwachte, licht positieve migratiesaldi kunnen een daling van de bevolkingsomvang nog even voorkomen, maar tegen 2030 gaat het aantal inwoners in Brabant teruglopen (figuur 1).

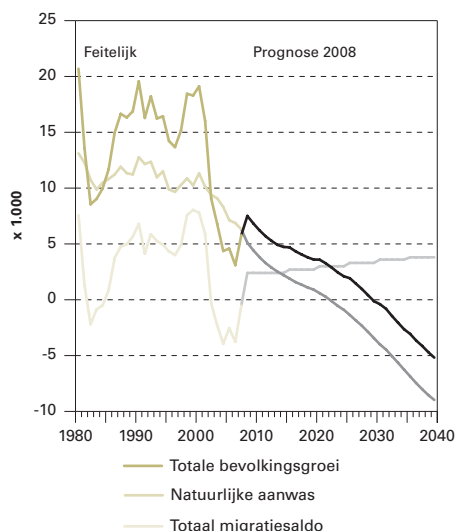
Kaart 1. Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (of krimp) in Brabantse gemeenten, 2005 t/m 2007 (feitelijk)

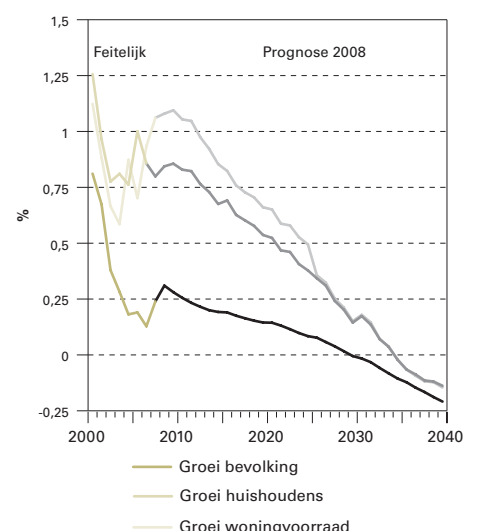
Waar gaat krimp spelen?

Steeds meer gemeenten krijgen de komende decennia te maken met een daling van het aantal inwoners. De bevolkingskrimp spreidt zich als het ware uit over Brabant; eerst vooral 'aan de randen' en in de landelijke regio's, later ook elders (kaart 2 t/m 5). Verschillen in leeftijdsopbouw en de mate van vergrijzing spelen hierbij een rol, evenals de (beleidsmatige) verdeling van de migratie. Aan het einde van de prognoseperiode (2035-2039) is bevolkingskrimp in 85 procent van de gemeenten aan de orde. In eerdere perioden liggen deze percentages op 25 (2008-2014), 45 (2015-2024) en 70 procent (2025-2034).

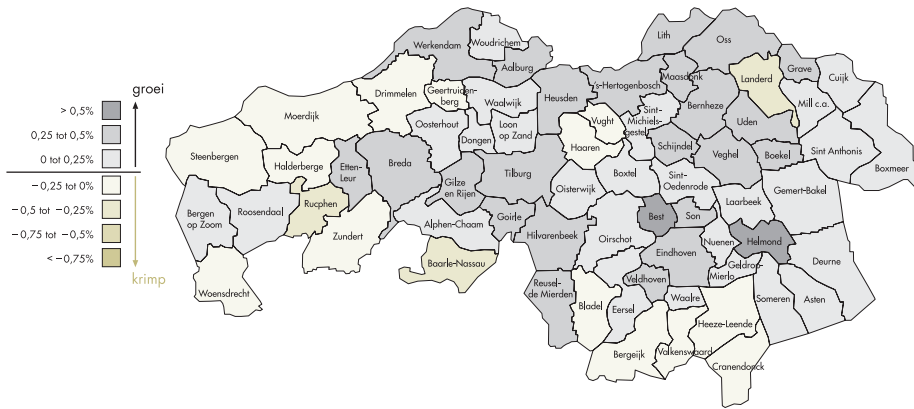
Figuur 1. Bevolkingsgroei in Noord-Brabant, 1980-2040

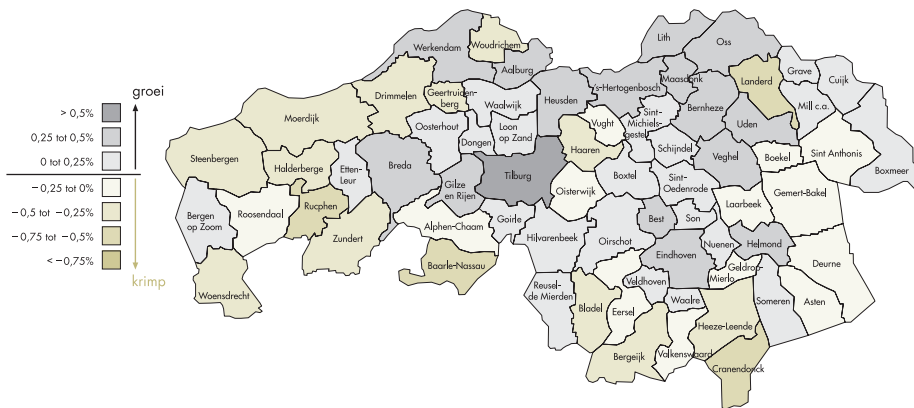
Figuur 2. Procentuele groei van de woningvoorraad, het aantal huishoudens en de bevolking in Noord-Brabant, 2000-2040

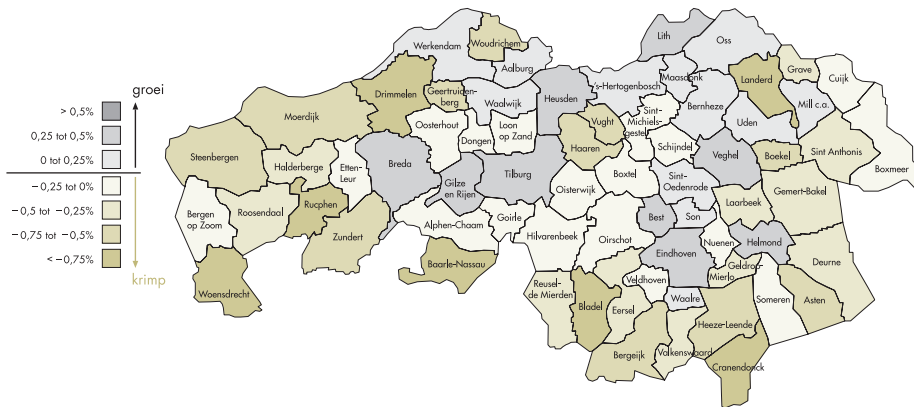
Kaart 2. Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (of krimp) in Brabantse gemeenten, 2008 t/m 2014 (prognose)

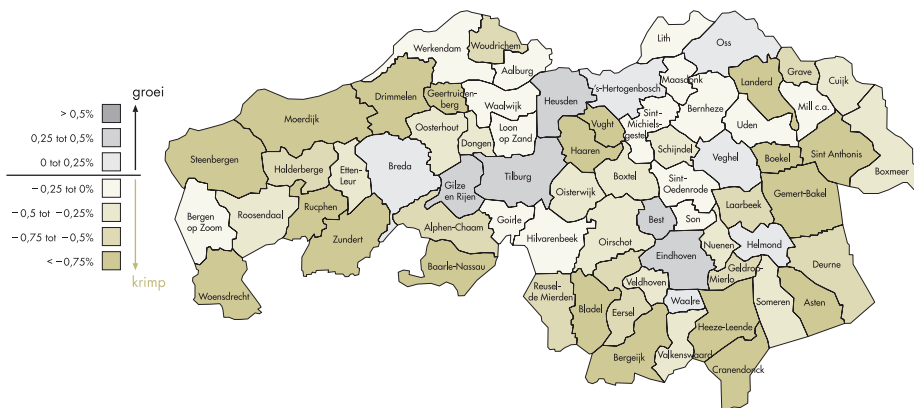
Kaart 3. Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (of krimp) in Brabantse gemeenten, 2015 t/m 2024 (prognose)

Kaart 4. Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (of krimp) in Brabantse gemeenten, 2025 t/m 2034 (prognose)

Kaart 5. Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (of krimp) in Brabantse gemeenten, 2035 t/m 2039 (prognose)

Opvallend is dat in en rond de grotere gemeenten de bevolking nog langere tijd licht blijft groeien, terwijl die in kleinere plattelandsgemeenten al eerder krimpt. Dat blijkt ook uit de laatste regionale bevolkings- en huishoudensprognose van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het CBS.

Gevolgen van krimp

De afnemende groei en vervolgens krimp van de bevolking heeft gevolgen voor vele beleids terreinen. Hierbij is niet zozeer de daling van de bevolkingsomvang als zodanig van belang, maar vooral de aan krimp voorafgaande veranderingen in leeftijds- en huishoudenssamenstelling. Wat de leeftijdsopbouw betreft vallen vooral de krimp van de potentiële beroepsbevolking (effecten op de arbeidsmarkt) en de sterke groei van het aantal ouderen (effecten op de ‘zorgmarkt’) op.

Voor de woningmarkt zijn vooral de huishoudensontwikkelingen relevant. Die bepalen in grote lijnen de kwantitatieve (hoeveel woningen zijn er nodig) en kwalitatieve woningbehoefte (wat is de gewenste samenstelling van de woningvoorraad). Het aantal huishoudens en dan vooral – onder invloed van de individualisering en vergrijzing – het aantal een- en tweepersoonshuishoudens groeit de komende jaren nog flink (figuur 2). Hierdoor zal tot midden jaren dertig, als het aantal huishoudens en (dus) ook de woningvoorraad hun maximum bereiken, de voorraad nog met zo’n 165.000 woningen moeten groeien. Weliswaar neemt de groei van het aantal huishoudens en daarmee van de woningbehoefte geleidelijk aan af, van een omslag van groei naar krimp is in Brabant – in termen van woningbouw – voorlopig geen sprake.

Regionale samenhang, afstemming en afspraken

Veel gemeenten blijven ondanks de voorziene demografische ontwikkelingen nog gericht op groei. Dat is tot op zekere hoogte ook wel begrijpelijk. In ons doen en laten heeft het ‘groeienden’ nog altijd een dominante plek. Blijven denken in termen van groei is evenwel weinig realistisch tegen de achtergrond van krimp (op termijn). Bovendien liggen er soms ook verkeerde veronderstellingen aan ten grondslag. Bijvoorbeeld dat geringere bevolkingsgroei leidt tot het verdwijnen van voorzieningen, terwijl dit veel meer samenhangt met veranderingen in consumentengedrag en bedrijfseconomische aspecten. Ook in de Brabantse beleidspraktijk van alledag is vaak de eerste reactie op verminderde groei een strategie waarbij meer woningen, aantrekkelijke woonmilieus en nieuwe bedrijvigheid moeten zorgen voor meer inwoners en werkgelegenheid. Tal van recent verschenen studies en adviezen wijzen echter op de contraproductiviteit van dergelijke strategieën. Het versterkt de concurrentie tussen gemeenten en regio’s en kan leiden tot desinvesteringen, leegstand en onomkeerbare ruimtelijke ontwikkelingen met alle nadelige gevolgen van dien voor de welvaart en ruimtelijke kwaliteit. Regionale samenwerking is daarom essentieel. Regionale afstemming is bijvoorbeeld van belang rond de (omvangrijke) ge-

meentelijke plancapaciteiten voor woningbouw. Om te voorkomen dat gemeentelijke ambities en plannen elkaar in de weg gaan zitten, met als mogelijk gevolg dat er – ondanks de vele plannen – juist niet of minder wordt gebouwd, zijn regionale afspraken nodig. En juist op dat regionale schaalniveau is de provincie aan zet.

LITERATUUR:

- *Bevolkingsdaling. Gevolgen voor bestuur en financiën.* Raad voor het openbaar bestuur/Raad voor de financiële verhoudingen, maart 2008.
- Dam, Frank van, Carola de Groot en Femke Verwest (2007), Groei, krimp en ruimte. Toekomstige regionale en lokale verschillen. *Demos* 23(1), pp. 1-5.
- *De bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant, actualisering 2008.* Provincie Noord-Brabant, november 2008. De in dit artikel opgenomen figuren en kaartbeelden zijn afkomstig uit deze publicatie.
- Jong, Andries de en Elma van Agtmaal-Wobma (2008), Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2007-2025: belangrijkste uitkomsten. *Bevolkingstrends* 3/2008, pp. 45-54.
- Verwest, Femke, Niels Sorel en Edwin Buitelaar (2008), *Regionale krimp en woningbouw. Omgaan met een transformatieopgave.* Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Voor een actueel beeld van toekomstige bevolkingsontwikkelingen, veranderingen in bevolkingssamenstelling en de hiermee samenhangende woningbehoefte, actualiseert de Provincie Noord-Brabant haar bevolkings- en woningbehoefteprognose regelmatig, en ten minste eenmaal per bestuursperiode. Zo kan steeds tijdig worden ingespeeld op nieuwe trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op de omvang en samenstelling van de bevolking en kunnen kwantitatieve en kwalitatieve effecten hiervan op de woningmarkt worden aangegeven. Ook wordt met de prognose steeds een indicatie gegeven van de (gemeentelijke) planningsruimte voor woningbouw in de komende jaren. Deze 'programma-indicatie' is een belangrijk onderdeel van het provinciaal beleidskader met betrekking tot 'het wonen'.

Wat de bevolkingsontwikkelingen betreft wijkt het Brabantse beeld niet veel af van dat van Nederland als geheel. Wel ligt de verwachte bevolkingsgroei wat hoger vergeleken met de regionale bevolkings- en huishoudensprognose (2007-2025) van het PBL/CBS. Dit verschil kan grotendeels worden verklaard doordat in de provinciale prognose rekening is gehouden met hogere binnenlandse en (vooral) buitenlandse migratiesaldi. Dit sluit aan op de jongste nationale langetermijnprognose van het CBS (december 2008), die de buitenlandse migratieramingen (fors) naar boven toe heeft bijgesteld.

Drs. C.A. Bargeman, senior adviseur bevolking en wonen, Directie Ruimtelijke Ontwikkeling en Handhaving, Provincie Noord-Brabant; e-mail: nbargeman@brabant.nl

Migratie en krimp in het noorden

LEO VAN WISSEN

Inspelen op krimp en vergrijzing grote uitdaging voor de toekomst

De bevolking van de drie noordelijke provincies krimpt. In de provincie Groningen komt dat voor een deel door een opvallend migratiepatroon en de rol van de stad Groningen daarin. Doordat plattelandsjongeren in de stad gaan studeren lopen de plattelandsgebieden leeg. Migratie vanuit de Randstad naar dat platteland kan dat niet voorkomen. Maar ook de stad krimpt doordat meer studenten naar het westen vertrekken dan er binnenkomen. De stad heeft in die zin een transfer- en een roltrapfunctie.

Veel bestuurders van gemeenten en regio's in de drie Noordelijke provincies die met bevolkingskrimp te maken hebben, vragen zich af of en hoe deze is te voorkomen. Maatregelen gericht op extra woningbouw, meer banen door economische groei, en meer en betere infrastructuur zouden mensen uit andere regio's ertoe kunnen bewegen om naar het noorden te verhuizen. Het is echter de vraag of migratie de krimp kan keren. Daar het vaak om omvangrijke investeringen gaat is onderzoek naar de effectiviteit van dergelijke maatregelen zeer gewenst.

Buitenlandse migratie

In het recente verleden heeft Noord-Nederland per saldo geprofiteerd van buitenlandse migratie (figuur 1). Dit had vooral te maken met de aanwezigheid van asielzoekerscentra in de regio, maar het is juist dit migratiemotief dat de afgelopen jaren sterk in omvang is afgenomen. Daartegenover staat een sterke stijging van arbeidsmigratie, vooral vanuit diverse (nieuwe en

Figuur 1. Saldo buitenlandse migratie naar landsdeel, per inwoner

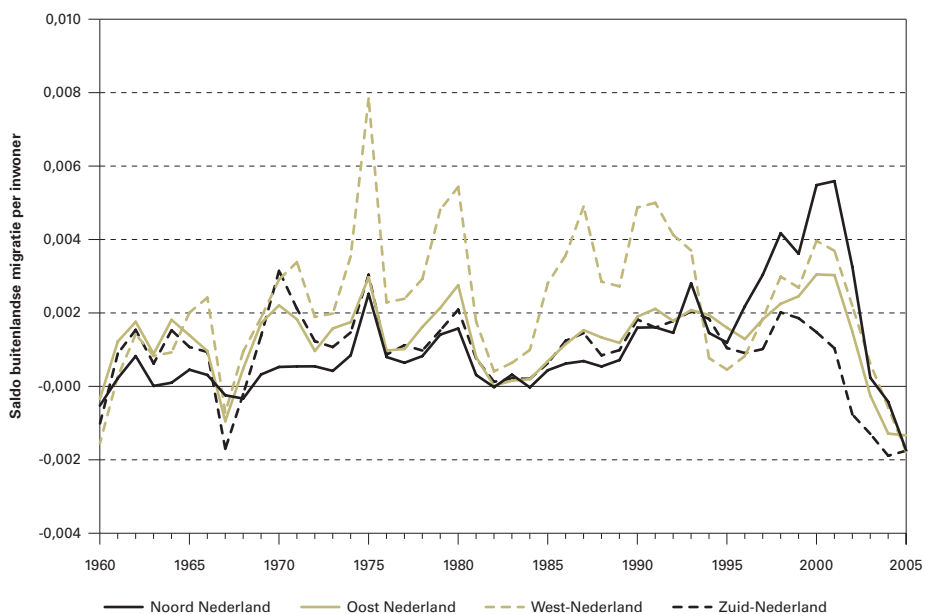

Foto: Jascha Hoste (Stock.XCHNG)

Foto: www.skyscraper.com

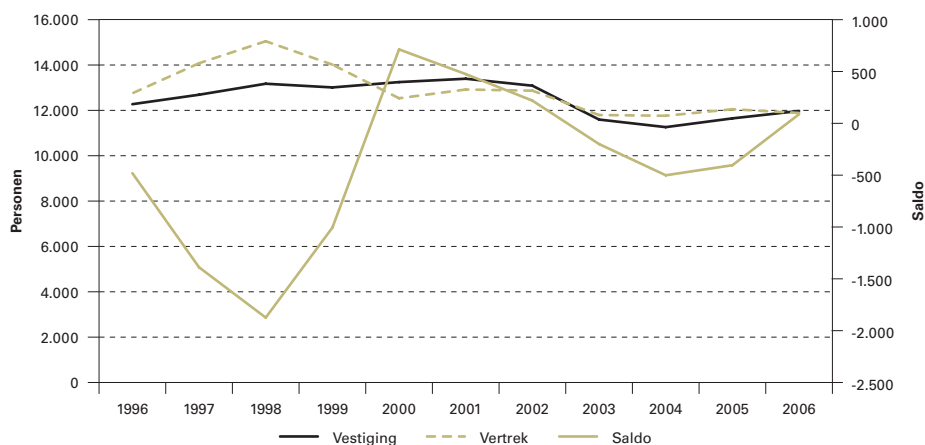
oude) EU-landen, en die migratie is veel meer op het economische hart van Nederland, de Randstad, geïntendeerd. Als netto groeicomponent voor het noorden is buitenlandse migratie daarom niet langer relevant.

Binnenlandse migratie

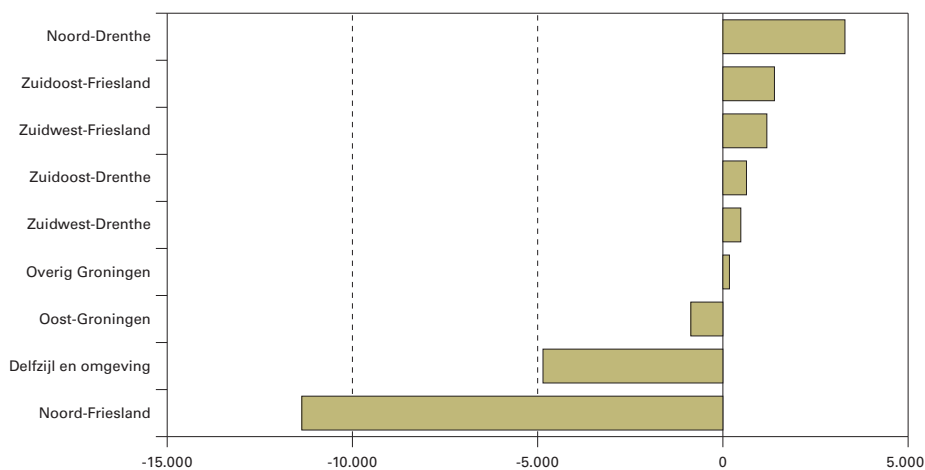
Sinds de suburbanisatie in de jaren zestig breidde de Randstad zich steeds verder uit. Vroeger werd de Randstad begrensd door de lijn Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Den Haag, maar tegen-

woordig min of meer door de steden Alkmaar, Lelystad, Amersfoort, Arnhem, Den Bosch en Breda. De nettomigratie van Noord- en Zuid-Holland naar Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Flevoland is omvangrijk. De drie noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drenthe horen daar niet bij. Dat komt doordat de migratie van het westen naar het noorden geringer is dan die van het noorden naar het westen. Figuur 2 laat zien dat sinds 1997 alleen in de periode 2000-2002 de nettomigratie positief was.

Figuur 2. Vestiging, vertrek en saldo tussen Noord-Nederland (Groningen, Friesland, Drenthe) en West-Nederland (Noord- en Zuid-Holland plus Utrecht) (absoluut)

Figuur 3. Saldo vestiging en vertrek 1997-2006 voor noordelijke regio's (absoluut)

Per saldo neemt de bevolkingsomvang in Noord-Nederland af door migratie, die groter is in omvang dan de beperkte stijging door natuurlijke aanwas maar er zijn wel grote regionale verschillen (figuur 3). Het noorden heeft een opvallend migratiepatroon.

Voor de stad Groningen trekt veel migranten aan uit de omliggende regio's. In de periode 1997-2006 ging het per saldo om 12.000 migranten. In dezelfde periode verloor de stad echter per saldo 14.000 migranten aan het westen. In beide gevallen gaat het vooral om studenten. De stad vervult eigenlijk een soort transferfunctie: van het platteland naar de provincie stad, en vervolgens (nadat de studie is afgerond) van de provincie stad naar een van de grotere steden in het westen. Hiervoor is het begrip 'roltrapregio' bedacht. Dit heeft natuurlijk alles te maken met de rol van de universiteit en de hogescholen in Groningen.

Opvallend is dat, anders dan de stad Groningen, regio's als Oost-Groningen (inclusief de Veenkoloniën) en delen van Friesland en Drenthe een positief migratiesaldo hebben met het westen (tabel 1). Dat de bevolking daar toch krimpt komt dus eigenlijk door de aantrekkingskracht van de stad Groningen op vooral jongeren uit deze regio's. In zekere zin is niet zozeer het gebrek aan migranten uit het westen voor veel regio's in het noorden het probleem, maar de uitstroom van jongeren naar de stad Groningen. Zonder het positieve migratiesaldo vanuit het westen zou de bevolkingsomvang in een aantal regio's in het noorden al veel eerder en sterker zijn gedaald.

De vraag is daarom niet of migratie een oplossing kan zijn voor de krimp in het noorden, maar of de migratiestromen van het westen naar het noorden kunnen worden versterkt. Beperking van de trek van jongeren van het noordelijke platteland naar de stad Groningen is onmogelijk, maar ook ongewenst. Het aanbod aan hoger onderwijs is sterk geconcentreerd in de stad Groningen, en die concentratie zal alleen maar sterker worden. Hetzelfde geldt tot op zekere hoogte voor het aanbod aan banen. Jonge mensen die naar de stad trekken hebben meer ontwikkelingskansen. Het platteland biedt deze kansen nu niet en in de toekomst niet. De trek van jongeren naar de stad is daarom zoals overal in de wereld niet te keren.

Blijft over de vraag of de migratie vanuit het westen naar de noordelijke regio's kan worden vergroot, welke instrumenten bestuurders van gemeenten en regio's daarbij kunnen inzetten, en hoe succesvol die kunnen zijn.

Aantrekkelijke woningmarkt

De noordelijke woningmarkt heeft twee belangrijke voordelen: er is volop rust en ruimte en de woningen zijn gemiddeld een stuk goedkoper dan elders. De woningmarkt was daardoor de afgelopen jaren een belangrijke pullfactor voor veel migranten in de regio.

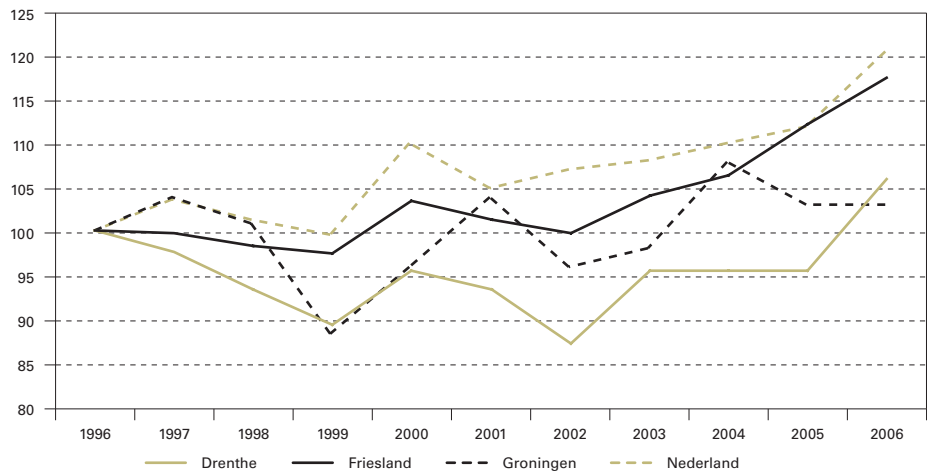
Gemeenten beconcurreren elkaar door de groep potentiële migranten een aantrekkelijk en beschikbaar woningaanbod te bieden. De ene gemeente is daarbij succesvol vanwege een aantrekkelijk nieuwbouwplan, in de andere gemeente is leegstand in de minder gewilde segmenten van de markt, of omdat een gepland project niet vol komt. In sommige gevallen kan geen enkele gemeente in de regio een plan realiseren omdat de vraag te versnipperd is over diverse gemeenten.

De concurrentie tussen gemeenten leidt in het noorden als geheel niet tot minder krimp. De koek kan maar één keer worden verdeeld. Dat migranten de ene mogelijke bestemmingsgemeente verwisselen voor een andere leidt wel tot een vergroting van de problemen in de zwakkere gemeenten in de regio. Regionale coördinatie van woningbouwprogrammering, door de provincie, of door onderlinge samenwerking van gemeenten, is daarom zeer belangrijk.

Zwakke economie

De noordelijke regionale economie is traditioneel wat zwakker dan elders. Weliswaar groeien de werkgelegenheid en de productiviteit, maar de achterstand wordt niet of nauwelijks kleiner. De werkloosheid ligt wat hoger, en het innovatievermogen en de productiviteit liggen wat lager dan in de rest van Nederland. Verder is er relatief weinig stuwende economische activiteit aanwezig. Het noorden is wat dit betreft overigens ook geen homogene zone. De door het kabinet Kok in 1997 ingestelde commissie Langman adviseerde al om de inspanningen te concentreren in een beperkt aantal kernzones, die een hoger groeipotentieel hebben dan de meer rurale regio's. Inderdaad speelt bijvoorbeeld in de zone Groningen-Assen, die het economisch gezien duidelijk beter doet dan de rest van de

Figuur 4. Groei ondernemerschap in noordelijke provincies en Nederland (1996=100)

regio, het probleem van bevolkingskrimp niet. De mogelijkheden voor gemeenten buiten deze zone om door middel van werkgelegenheid extra bewoners aan te trekken, zijn echter beperkt. De werkgelegenheid hier is voornamelijk verzorgend, dus volgend op bevolkingsontwikkelingen.

Nieuwe kansen

Volgens sommigen biedt de overgang naar een kenniseconomie nieuwe kansen voor de plattelandsgedebieden in het noorden. Bepaalde typen kenniswerkers zouden in principe overal kunnen wonen en door de meest geavanceerde ICT-methoden met de hele wereld in contact kunnen staan. Een deel van hen zou in plaats van in of rond de Randstad in het noorden kunnen wonen. Mogelijk is deze ontwikkeling nu al verantwoordelijk voor een deel van de huidige trek naar het noorden. Het vertaalt zich vooral nog echter niet in een hoger groeipercentage kenniswerkers of in meer ondernemerschap in het noorden. Alleen Friesland kan zich wat dat betreft redelijk meten met de rest van Nederland, terwijl de ontwikkeling van het ondernemerschap in Groningen en Drenthe duidelijk achter blijft (figuur 4).

Infrastructuur

Bereikbaarheid en daarmee de infrastructuur is belangrijk om mensen aan te trekken. Het is daarbij niet zozeer de absolute afstand tot in dit geval de Randstad, maar de reistijd die er toe doet. Delen van Zuidwest-Friesland zijn vanuit de Randstad eerder bereikbaar dan sommige regio's in Noord-Brabant. De aanwezigheid van de A7 doet er dan ook toe. Gemeenten rond de A7 kennen een structureel hoger migratiesaldo dan overige gemeenten in het noorden (tabel 2). Dat saldo is echter nog steeds wel negatief. Een goede bereikbaarheid kan de daling van de bevolkingsomvang dus wel remmen, maar niet keren.

De aanleg van een snelle treinverbinding tussen de Randstad en het noorden zou ongetwijfeld een positief effect hebben gehad op het migratiesaldo in het noorden. Het gebied zou ongetwijfeld aantrekkelijker zijn geworden als woonplaats voor lange afstandsforensen. Plannen in deze richting zijn echter voorlopig van de baan.

Tabel 1. Saldo vestiging en vertrek 1997-2006 van enkele noordelijke regio's met de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht

Regio	Saldo
Oost-Groningen	1.657
Zuidwest-Friesland	3.037
Zuidoost-Friesland	2.566
Noord-Drenthe	1.701
Zuidoost-Drenthe	3.162
Zuidwest-Drenthe	2.107

Tabel 2. Saldo vestiging en vertrek van gemeenten 1997-2006 in Groningen en Friesland naar ligging ten opzichte van de A7

Regio	Binnenlands migratiesaldo per 1.000 inw.
A7 zone Friesland	-3,5
A7 zone Groningen	-3,7
Overige gemeenten	-36,8

BEVOLKINGSGROEI IN NEDERLAND

Tussen 1998 en 2008 groeide de Nederlandse bevolking met 750.000 inwoners (vijf procent). Suburbane gemeenten als Almere en Haarlemmermeer groeiden veel sterker dan andere gemeenten, voornamelijk dankzij de hoge woningbouwproductie daar. Vooral de zuidelijke delen van Limburg en Zeeland en het oostelijk deel van Groningen worden gekenmerkt door een bevolkingskrimp. Toch zijn er in de Randstad ook nog veel gemeenten die zijn gekrompen: vooral uit de plattelandsgemeenten trekken jongeren weg (PBL).

Foto: Karin Eggink (Stock.XCHNG)

Ten slotte

De bevolkingskrimp in de noordelijke regio's is niet te keren door beleid gericht op vergroting van het aantal migranten in de regio. Op langere termijn zullen veel meer gemeenten – niet alleen in Nederland maar bijna overal in Europa – te maken krijgen met bevolkingskrimp. Allemaal zullen ze de neiging hebben om te concurreren om de kleiner wordende pool van woningzoekenden en banen. Uiteindelijk kent een dergelijke strategie voornamelijk verliezers, en veel verspilde energie in plannen die niet of maar gedeeltelijk kunnen worden gerealiseerd. De recente ervaringen met de Blauwe Stad, een nieuw gecreëerd kwalitatief hoogwaardig woonmilieu in Oost-Groningen waar niet voldoende belangstelling voor is om uit de hoge investeringskosten te komen, zijn in dit verband veelzeggend. Natuurlijk zijn er gemeenten in de noordelijke provincies voor wie deze problematiek minder speelt: de al genoemde stedelijke as Groningen-Assen, en enkele aantrekkelijke ge-

meenten in Zuidwest-Friesland en Drenthe. Het overgrote deel van de gemeenten doet er evenwel goed aan om beleid te ontwikkelen op basis van daling van de bevolkingsomvang. Dat hoeft helemaal geen ramp te zijn: de ontwikkelingen gaan geleidelijk, en er is meestal genoeg tijd om het veranderend demografisch tij te zien aankomen en daarop te anticiperen. Dit geeft de gemeenten lucht om een structurele aanpassing van de woningvoorraad te realiseren, waarbij selectieve sloop en nieuwbouw tot een hogere kwaliteit kunnen leiden, die bovendien beter aansluit op de veranderende vraag door de vergrijzing. Het zijn veelal de krimpgemeenten die het eerst en het sterkst te maken krijgen met vergrijzing van de bevolking. Daarop inspelen, met woonaanbod en zorgvoorzieningen op maat, is de echte uitdaging voor de komende decennia.

Prof. dr. L.J.G. van Wissen, Rijksuniversiteit Groningen/NIDI; E-mail: l.j.g.van.wissen@rug.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur drs. Joop de Beer drs. Gijs Beets dr. Luc Bonneux
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	www.nidi.knaw.nl/nl/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

NEDERLANDSE VERENIGING VOOR DEMOGRAFIE (NVD)

De Nederlandse Vereniging voor Demografie werd opgericht op 27 september 1928 als Nederlands Nationaal Comité van de International Union for the Scientific Study of Population (IUSSP). Teneinde ook niet-leden van de IUSSP in het werk van de Vereniging te kunnen laten participeren werd in 1950 de naam gewijzigd in 'Vereniging voor Demografie'. Sinds de laatste statutenwijziging in 1980 draagt de Vereniging de naam 'Nederlandse Vereniging voor Demografie'.

De NVD is een van de oudste wetenschappelijke verenigingen ter wereld op het gebied van wetenschappelijk onderzoek naar de bevolkingsontwikkeling en telt momenteel meer dan 300 leden. Het secretariaat wordt verzorgd door het NIDI dat als nationaal demografisch instituut een kwaliteitszegel in het NVD-bestuur bekleedt.

In algemene zin heeft de NVD zich tot doel gesteld om de kennis over bevolkingsvraagstukken te bevorderen en te verspreiden. Dit tracht zij te bereiken door het organiseren van verschillende activiteiten. Zo organiseert de Vereniging jaarlijks een congres. Van oudsher wordt op die dag een bepaald demografisch onderwerp verder uitgediept. Sinds 2005 wordt om het jaar een open-paper-congres gehouden waarop onderzoekers hun lopend onderzoek naar demografische ontwikkelingen in brede zin kunnen presenteren. In 2007 vond de Tweede Nederlandse Demografiedag plaats en dit jaar staat in oktober de der-

de gepland. Deelnemers betalen inschrijfgeld. Voor informatie zie de website van de NVD: www.nvdemografie.nl.

Daarnaast organiseert de NVD studiemiddagen. Telkens staat een actueel, demografisch onderwerp centraal. Hier zijn geen inschrijfkosten aan de deelneming verbonden.

De NVD voorziet haar leden van informatie over zaken die de bevolkingsontwikkeling betreffen. Zij doet dat in de vorm van rapporten, brochures, posters, teksten van oraties en tijdschriften als Demos van het NIDI en Bevolkingstrends van het CBS. Verder ontvangen de leden één keer per drie jaar het WPRB (Werkverband Periodieke Rapportage Bevolkingsvraagstukken)-rapport.

Voor iedereen die beroepsmatig of bij studie te maken heeft met of belangstelling heeft voor demografische vraagstukken is de NVD een interessante vereniging. Te denken valt aan wetenschappers, beleidsmakers en ambtenaren, maar ook aan journalisten, ondernemers, docenten en studenten. U hoeft geen demograaf te zijn om lid te worden! Het lidmaatschap bedraagt 28 euro per jaar.

Wilt u lid worden? Ga dan naar www.nvdemografie.nl.